

tem predavanjem, ki jo je urednik sploh prezrl,³ in predavanje „Slovenska kultura, vojna in delavstvo“, ki je sledilo priključitvi socialne demokracije k skupnemu narodnemu gibanju in je pomenilo nekako „spravo“ s „starimi“. Urednik pa pravi k predavanju „Očiščenje in pomlajenje“: „Strankarske doktrine, ki mu vera vanje že tako ni bila nikoli popolnoma verna, so razpadle v prah, zakaj strahopetec je, kdor zdaj trepeče, da bi se mu ob takem zbližanju morda ne odkrhnila ta ali ona mrvica njegovih strankarskih načel in njegovega svetovnega naziranja“ (Očiščenje in pomlajenje). To je bilo rečeno v spodbudo in tolažbo starejšim socialnim demokratom, toda gotovo je, kakor priča vse tedanje njegovo pisanje, da mu v srcu niti za „strankarska načela“ niti za njih „svetovno naziranje“ ni bilo mnogo mar“ (uvod v XIX. zv. str. XI/XII). Vprašanje je, za kakšne „strankarske doktrine“ tu gre. Urednik bi nam v odgovor na to vprašanje lahko naštel vso lestvico cehovsko-delavskih in mehanično-materialističnih doktrin, ki so živele — in še dandanes živijo — v socialni demokraciji svoje borno in jalovo življenje, ki pa niso za socializem bistvene in v katere Ivan Cankar nikdar ni „veroval“. Tem okostenelim in šablonskim doktrinam so se tako ali drugače, bolj ali manj srečno upirali⁴ slovenski socialistični misleci, med katerimi ima Ivan Cankar prav odlično in posebno mesto, ki ga je mogoče določiti le po temeljitem primerjanju njegovega idejnega prizadevanja s prizadevanjem ostalih.

Ob smrti bratove hčerke

Igo Gruden

Lučka se njena v temó je utrnila,
tiho so vrata za njo se zaprla:
šla je od nas in ne bo se vrnila,
v šestem je letu Marjanca umrla.

Nič se ne bo spremenilo na svetu:
s cveta metulj poletaval bo k cvetu,
šle bodo sence oblakov po barju,
vlaki hiteli čez most borovniški,

³ Ponatisnil sem jo v „Dopolnitvah“ k Tumovim „Spominom“, „Iz mojega življenja“, str. 457/8.

⁴ To je tista Prepeluhova „neskladnost, ki ni mogla nikoli priti na čisto med učenjaškim marksizmom, kakor so ga razlagali in učili nemški socialni demokrati, in idealistično umstveno smerjo, ki sem jo često imenoval „primitivna slovanska širokogrudnost“ (Prepeluh: „Pripombe...“, str. 62). Prepeluh je menil, da sta bila „najznačilnejša predstavnika tega svobodnega miselnega razvoja“ Dermota in Cankar. K njegovi formulaciji pripominjamo samo, da je imenoval „idealistično“ marsikatero misel, ki ni bila v prav nobenem nasprotju s teorijo zgodovinskega materializma.

ki so za njimi oči ji kot miški
gledale v soncu, dežjú in viharju:
k večnemu spanju jih zdaj je zaprla,
v šestem je letu Marjanca umrla.

Čas mimo nas na viharnih perotih
spremlja življenje in smrt na vseh potih,
v srcu najtežje nam rane zaceli.
Brat moj Francè! Kaj življenja je smisel?
V strašni praznoti tvoj duh je obvisel,
ko so mrakovi zemljé jo odeli:
kaj je storila, da smrt jo je strla?
V šestem je letu Marjanca umrla.

Zdaj na njen grob, od solza orošeni,
ptič priletel bo v grmiček zeleni,
veter zavel k zapuščeni in sami:
ona vsa bela plahnela bo v grobu,
v nas le živela, podobna golobu,
ki bi še mrtvi sedel ji na rami:
milost nebá se ni nanjo ozrla,
v šestem je letu Marjanca umrla.

Kam omahnila so strta ji krila,
ko se nad grobom je zemlja zaprla?
Šla je od nas in ne bo se vrnila,
v šestem je letu Marjanca umrla.

Za Masarykovo dediščino

A. Poljanec

Iz časopisov: Dvajsetletnico češke samostojnosti je praško delavstvo praznovalo z romanjem na grob predsednika-osvoboditelja.

Komaj leto dni po smrti tvorca je umrla tudi njegova tvorba. Danes je moči reči: Masarykove republike, v kateri je hotel predsednik-filozof vtelesiti svoj ideal humanitetne demokracije, ni več. Toda, ali je s tem rečeno, da so tudi Masarykova načela umrla, da je bila njihova veljavnost — kolikor so se sploh do zdaj kje uveljavljala — samo prehodnega pomena? Kratek pregled na polpreteklo dobo naj nam skuša dati odgovor.

Ob koncu svetovne vojne so padle vse tri monarhične tvorbe (Avstrija, Nemčija, Rusija), ki so tudi v vnanji obliki vladavine ohranile največ zna-